

مجموعه مقالات
همایش بین المللی
حقوق مردم و حکومت دینی
در اندیشه امام خمینی (ره)

(۳)

سرشناسه	همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی (س) (دومین: ۱۳۹۵: تهران)
عنوان و نام پدیدآور	مجموعه مقالات همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی (س) / تدوین مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س).
مشخصات نشر	تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	ج ۳.
شابک	(دوره) 3 - 450 - 212 - 964 - 978 (ج ۱) 0 - 448 - 212 - 964 - 978 (ج ۲) 7 - 449 - 212 - 964 - 978 (ج ۳) 4 - 466 - 212 - 964 - 978
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. - دیدگاه درباره حقوق اساسی مردم -- کنگره‌ها / خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. - دیدگاه درباره اسلام و دولت -- کنگره‌ها / مردم (حقوق اساسی) -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام -- کنگره‌ها / اسلام و دولت -- کنگره‌ها.
شناسه افزوده	: مؤسسه چاپ و نشر عروج.
رده‌بندی کنگره	DSR ۱۵۷۴ / ۵ / ح ۷۰۰۸
رده‌بندی دیویی	۹۵۵ / ۰۸۱
شماره کتابشناسی ملی	۲۹۰۰۱
کد / م	۲۹۸۳

مؤسسه چاپ و نشر عروج

مجموعه مقالات همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی (س) (ج ۳)

گردآورنده: کمیته علمی همایش بین‌المللی حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی (س)
ناشر: مؤسسه چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

قیمت (دوره): ۹۲۵۰۰ تومان

• فروشگاه شماره یک: خیابان انقلاب بین ۱۲ فروردین و فخررازی، پاساژ ظروفچی، تلفن: ۶۶۴۹۳۰۸۱ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• فروشگاه شماره دو: خیابان انقلاب، چهار راه حافظ، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: امور نمایندگیها و نمایشگاهها، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳

• امور سفارشات و بازرگانی، تلفن: ۶۶۴۸۹۱۶۰

• فروشگاه مجازی مؤسسه عروج

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

<http://imam-khomeini.ir>

فهرست

غ مقدمه

۱ قانون‌گرایی و نسبت آن با استیفای حقوق ملت از دیدگاه امام خمینی ره

سید جمال موسوی

۳ چکیده

۵ مقدمه

۶ نگاهی کلی به رویداد قانون و قانون‌گرایی در منظر امام خمینی ره

۱۰ قانون اسلام، تاسیس و ترمین

۱۱ قانون در حکومت اسلامی

۱۲ قیام امام خمینی ره علیه حکومت پهلوی در راستای احقاق حقوق ملت

۱۴ مکانیسم‌های امام ره در پشتیبانی از بانیه ساختن حکومت قانون‌گرا

۳۲ نتیجه‌گیری

۳۵ منابع

۳۷ حکومت دینی و حق توسعه یافتگی و دست‌یابی به زندگی شرافتمندانه

ابوالحسن احمدی شاهرختی

۳۹ چکیده

۴۱ مقدمه

۴۴ ۱. تعریف توسعه

۴۵ ۲. امام خمینی ره؛ و حق توسعه یافتگی و دست‌یابی به زندگی شرافتمندانه

۴۷ ۳. آسیب‌های فراروی حق توسعه یافتگی و دست‌یابی به زندگی شرافتمندانه

۵۱ ۴. مکانیسم تحقق حق توسعه یافتگی و دست‌یابی به زندگی شرافتمندانه

۶۴	۵. رفاه و آسایش مردم، رهاورد توسعه یافتگی و دست یابی به زندگی شرافتمندانه
۶۶	جمع بندی
۶۸	منابع
۶۹	اعتبار رأی مردم در حکومت دینی

ضامن علی حبیبی

۷۱	چکید
۷۳	مقدمه
۷۴	۱. مفهوم شد سه مبادی تصویری و تصدیقی
۸۰	۲. اعتبار رأی در مسووعات حکومت دینی در اندیشه سیاسی اهل سنت
۸۸	۳. اعتبار رأی مردم در تحقق حکومت دینی در اندیشه سیاسی شیعه
۱۰۲	نتیجه و سخن پایانی
۱۰۵	منابع
۱۰۷	خاستگاه حقوق مردم در حکومت دینی از دیدگاه امام خمینی ^(ع)

عباسعلی اخوان

۱۰۹	چکیده
۱۱۱	مقدمه
۱۱۳	اهمیت و ضرورت تحقیق
۱۱۳	پیشینه تحقیق
۱۱۴	تعاریف واژگان
۱۱۷	تعریف حکومت دینی
۱۱۸	اهداف حکومت دینی از دیدگاه امام خمینی ^(ع)

۱۲۱.....	برخی از حقوق مردم در حکومت دینی.....
۱۲۲.....	خاستگاه حقوق مردم از دیدگاه متفکران غربی.....
۱۲۳.....	خاستگاه حقوق از نگاه منکران وحی و نبوت.....
۱۲۴.....	خاستگاه حقوق مردم از دیدگاه واقع‌گرایان.....
۱۲۵.....	خاستگاه حقوق مردم از نگاه فردگرایان.....
۱۲۸.....	خاستگاه حقوق مردم در اسلام.....
۱۳۰.....	خاستگاه حقوق مردم در حکومت دینی از دیدگاه امام خمینی (ره).....
۱۴۱.....	یافته‌های تحقیق.....
۱۴۳.....	منابع.....
۱۴۵.....	نقد «اعلامیه حقوق بشر» بر اساس اندیشه‌های امام خمینی (ره).....
	مجتبی اخوان ارمکی
۱۴۷.....	چکیده.....
۱۴۹.....	مقدمه.....
۱۵۱.....	اهمیت و ضرورت موضوع.....
۱۵۲.....	پیشینه تحقیق.....
۱۵۴.....	مبانی اعلامیه حقوق بشر.....
۱۵۴.....	فردگرایی.....
۱۵۹.....	حقوق طبیعی.....
۱۵۹.....	قراردادهای اجتماعی.....
۱۶۰.....	ماهیت انسان از دیدگاه امام خمینی (ره).....
۱۶۴.....	نقد اعلامیه حقوق بشر بر اساس اندیشه‌های امام خمینی (ره).....

۱۶۵.....	حقّ حیات
۱۷۰.....	حقّ آزادی
۱۷۲.....	آزادی و محدوده آن از دیدگاه امام خمینی (ره)
۱۷۵.....	حقّ آزادی سیاسی
۱۸۰.....	آزادی اندیشه و مذهب
۱۸۱.....	آزادی بیان
۱۸۱.....	احترام، حقوق یا حیثیت دیگران
۱۸۳.....	حق مالکیت
۱۸۶.....	حقّ برابری
۱۹۱.....	یافته‌های تحقیق
۱۹۳.....	منابع
۱۹۵.....	حق امنیت قضائی و نسبت آن با حقوق مردم از دیدگاه امام خمینی (ره)
	رضا اسماعیل زاده
۱۹۷.....	چکیده
۱۹۹.....	مقدمه
۲۰۲.....	عناصر شکلی و ماهوی اصل امنیت قضائی
۲۰۶.....	عدالت قضائی و نسبت آن با استیفای حقوق مردم
۲۰۸.....	عدالت قضائی از دیدگاه امام خمینی (ره)
۲۱۱.....	حفظ امنیت قضائی، همراه با پاسداشت حقوق مردم
۲۱۵.....	نهی از تجسس در امور اشخاص و نسبت آن با استیفای حقوق مردم
۲۲۲...	اهمیت تصدی افراد واجد صلاحیت و نسبت آن با استیفای حقوق مردم

استیفای حقوق مردم توسط قوه قضائیه و نسبت آن با آبروی جمهوری اسلامی ...	۲۲۴
بحث و نتیجه‌گیری پایانی	۲۲۵
منابع	۲۲۷
چالش‌های خدمات رفاهی دولت و تصرف در اموال خصوصی بر اساس دیدگاه امام خمینی (ره)	
حسن فیروزپور	۲۲۹
چکیده	۲۳۱
مقدمه	۲۳۳
مفهوم خدمات رفاهی	۲۳۳
مطلوب بودن رفاه بنا بر قرآن کریم	۲۳۴
تبیین سؤال پژوهشی	۲۳۶
دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) درباره رفاه و مصلحت	۲۳۷
دیدگاه حضرت امام درباره تصرفات حاکم اسلامی	۲۴۰
مبانی فقهی دیدگاه حضرت امام	۲۴۶
موانع شرعی احتمالی تحقق برخی از خدمات رفاهی	۲۴۷
حرمت غصب	۲۴۸
برخی از عناوین و احکام ثانوی یا اهم و دلیل تقدم آن بر احکام اولی مذکور	۲۵۰
نتیجه‌گیری و جمع بندی	۲۵۳
منابع	۲۵۴
انتخابات در نگاه و نظر فقهای معاصر شیعه	۲۵۷
ولی محمد احمدوند	

۲۵۹	چکیده
۲۶۱	مقدمه
۲۶۳	سنتی اندیشان
۲۶۶	نوگرایان نصب گرا
۲۷۷	نوگرایان انتخاب گرا
۲۸۳	جمع بندی و نتیجه گیری
۲۸۶	منابع
۲۸۹	حقوق مدنی در اندیشه امام خمینی ^(ع)
	نجمه سادات ولی زاده مرضی گراوند
۲۹۱	چکیده
۲۹۳	طرح مسأله
۲۹۵	جامعه مدنی و حقوق شهروندی
۲۹۹	(۱) حق آزادی
۳۰۸	(۲) حق عدالت اجتماعی
۳۱۷	(۳) حق امنیت
۳۲۵	نتیجه گیری
۳۲۸	منابع
۳۳۱	بررسی مقایسه ای حکومت دینی از دیدگاه امام خمینی ^(ع) و آیه الله بروجردی ^(ع)
	مریم گودرزی
۳۳۳	چکیده
۳۳۵	حکومت در لغت

۳۳۵.....	حکومت در اصطلاح
۳۳۶.....	سابقه حکومت دینی
۳۳۸.....	مرجعیت عام آیه الله بروجردی
۳۴۵.....	امام خمینی علیه السلام و حکومت دینی
۳۴۹.....	سیر نظریه ولایت فقیه در اندیشه امام خمینی علیه السلام
۳۵۳.....	فلسفه حکومت اسلامی از نگاه امام خمینی علیه السلام
۳۵۴.....	جامعیت دین از نگاه امام
۳۵۵.....	تبلیغات بیگ بگان / رجدایی دین از سیاست
۳۵۵.....	مقایسه حکومت دینی از نظر امام خمینی علیه السلام و آیه الله بروجردی
۳۵۹.....	منابع
۳۶۱.....	تعارض بین خواست مردم و مصلحت از دیدگاه امام خمینی علیه السلام
	حسن فیروزپور
۳۶۳.....	چکیده
۳۶۵.....	مقدمه
۳۶۸.....	گفتار اول: مفاهیم (مصلحت / خواست ملت / جمهوری اسلامی) بنا بر دیدگاه حضرت امام
۳۶۹.....	مفاهیم
۳۷۴.....	گفتار دوم: مبنای حضرت امام؛ در حدود اختیارات ولی فقیه در تعیین کارگزاران نظام
۳۸۰.....	بیان یک نکته
۳۸۱.....	گفتار سوم: مبنای فقهی امام؛ در باره جایگاه خواست مردم و اعتبار آن

۳۸۲.....	مبحث اول. نقش مردم در تعیین سرنوشت سیاسی خود.....
۳۸۷.....	مبحث دوم. ملت، پشتیبان نظام.....
۳۸۸.....	مبحث سوم. حق تعیین سرنوشت سیاسی.....
۳۹۲.....	گفتار چهارم: تطبیق این مبانی بر موارد تعارض خواست مردم و مصلحت ...
۳۹۷.....	دفع توهّم.....
۳۹۸.....	جمع بندی.....
۴۰۱.....	منابع.....
۴۰۳.....	مشارکت سیاسی از دیدگاه امام خمینی ^(ع)
	فاطمه دولتیاری
۴۰۵.....	چکیده.....
۴۰۷.....	مقدمه.....
۴۱۰.....	بررسی مفهوم مشارکت سیاسی.....
۴۱۰.....	ماهیت مشارکت سیاسی.....
۴۱۱.....	نظریه های مشارکت.....
۴۱۲.....	ویژگی های مشارکت.....
۴۱۳.....	شاخص های مشارکت سیاسی.....
۴۱۴.....	مجالس قانون گذاری.....
۴۱۴.....	مشارکت سیاسی در اندیشه سیاسی امام خمینی ^(ع)
۴۱۵.....	معنای انتصاب و انتخاب.....
۴۱۷.....	نقاط اشتراک دو نظریه.....
۴۱۸.....	نقاط افتراق دو نظریه.....

۴۲۲	نظریه مشروعیت دوگانه آقای کواکبیان
۴۲۴	نظریه تلفیقی «نصب» و انتخاب امام خمینی علیه السلام
۴۲۸	استدلال فقهی امام خمینی علیه السلام در باب مشارکت مردم
۴۳۰	نتیجه‌گیری
۴۳۳	منابع
۴۳۵	آسیب شنایی حزب در کلام امام خمینی علیه السلام
	ثریا کرسی
۴۳۷	چکیده
۴۳۹	طرح مسئله
۴۴۰	تعریف حزب و خاستگاه آن
۴۴۳	حزب در حکومت دینی
۴۴۸	دیدگاه امام خمینی علیه السلام ؛ نسبت به حزب
۴۵۴	آسیب شناسی احزاب در ایران
۴۶۱	نتیجه‌گیری
۴۶۴	منابع
	بررسی مقایسه‌ای مبانی حکومت سکولار و حکومت دینی در اندیشه
۴۶۷	امام خمینی علیه السلام
	نجمه سادات ولی زاده / مرضیه گراوند
۴۶۹	چکیده
۴۷۱	بیان مسئله
۴۷۴	مبانی نظری حکومت سکولار

۴۸۲.....	مبانی نظری حکومت دینی در اندیشه امام خمینی
۴۸۸.....	انسان در اندیشه امام
۴۹۱.....	نتیجه گیری
۴۹۴.....	منابع
۴۹۷.....	مراتب آزادی، از نگاه امام خمینی علیه السلام
	عظیم خاکی / حبیب الله یوسفی
۴۹۹.....	چکیده
۵۰۱.....	مقدمه
۵۰۱.....	تعریف آزادی
۵۰۳.....	رد مطلق انگاری آزادی
۵۰۴.....	نقد آزادی از منظر غرب
۵۰۵.....	اسلام و آزادی توحید محور
۵۰۷.....	زن و آزادی
۵۰۹.....	قانون و آزادی
۵۱۱.....	ولایت فقیه و آزادی
۵۱۵.....	آزادی و اقلیت های مذهبی
۵۱۸.....	آزادی های سیاسی
۵۲۲.....	مطبوعات و آزادی بیان
۵۲۷.....	منابع
۵۲۹.....	حق مردم در نقد حاکمان و نظارت بر آنان با تأکید بر آرای امام خمینی علیه السلام

۵۳۱.....	چکیده
۵۳۳.....	مقدمه
۵۳۴.....	اهمیت اصل نظارت
۵۳۷.....	کارکردهای نظارت
۵۳۸.....	ملاک های نظارت
۵۳۹.....	نظارت، شروع، نظارت غیر مشروع
۵۳۹.....	ویژگی نظارت و انتقاد سالم
۵۴۱.....	تفاوت های اساسی بین حاکمان و مردم
۵۴۲.....	شرط تحقق نظارت مردم بر حاکمان
۵۴۴.....	عناصر نظارتی قدیم
۵۴۴.....	شورا
۵۴۶.....	نصیحت
۵۴۷.....	امربه معروف و نهی از منکر
۵۴۹.....	نهی از منکر و انتقاد
۵۵۰.....	عناصر نظارتی جدید
۵۵۰.....	تشکیل احزاب و گروه ها
۵۵۳.....	وسایل ارتباط جمعی و مطبوعات
۵۵۵.....	تجمع و راه پیمایی
۵۵۵.....	علنی بودن مذاکرات مجلس
۵۵۶.....	ضرورت مشارکت و نظارت نهادهای مدنی
۵۵۸.....	موانع و محدودیت های اعمال نظارت همگانی کارآمد
۵۶۲.....	نتیجه گیری

منابع	۵۶۴
جایگاه مردم در حکومت؛ حقیقت یا اضطرار؟	۵۶۷
محمد علی نجفی	
چکیده	۵۶۹
مقدمه	۵۷۱
حکومت، مشروعیت	۵۷۲
حاکم و حکومت	۵۷۵
امام خمینی و مسئله حکومت	۵۷۷
دیدگاه امام راجع به نقش مردم در حکومت	۵۸۱
۱- جایگاه اضطراری	۵۸۱
۲- جایگاه حقیقی	۵۸۲
نتیجه گیری	۵۸۵
منابع	۵۸۷
تحلیل خاستگاه حقوق مردم در اندیشه دینی	۵۹۱
محمد باقر عبداللہی	
چکیده	۵۹۳
معنا و تعریف حقوق	۵۹۵
تعریف حقوق	۵۹۶
سرچشمه حقوق	۵۹۷
حق حیات	۵۹۹
حق حریت و آزادی	۶۰۳

۶۰۵.....	نهیضت آزادی بردگان
۶۰۵.....	خشکاندن بسترهای بردگی
۶۰۶.....	ایجاد زمینه برای آزادی بردگان
۶۰۸.....	حق امنیت
۶۱۳.....	آثار امنیت فردی و جمعی
۶۱۹.....	حق عام آگاه در دین
۶۲۴.....	امام خمینی و آزادی عقیده
۶۲۷.....	منابع

مقدمه

یکی از دغدغه‌های بن‌الدین جوامع بشری معاصر، مسأله «جایگاه حقوق مردم و چگونگی تأمین آن» است. «گفتمان دینی، اغلب «تکلیف‌مدار» قلمداد شده است. پرسش اساسی این است که آیا حکمت دینی می‌تواند نسبت به کرامت انسان، حقوق و آزادی‌های شهروندان و به ویژه اقلیت‌ها، پایبند باشد؟ برخی به این مسأله با دیده تردید نگریسته‌اند. البته گفتمان دینی با مفهوم حق و حق‌مداری، بیگانه نبوده است و از دیرباز در پژوهش‌های اسلامی، درباره اهتمام به «حق الناس»، دست‌مایه‌های ژرفی وجود داشته است.

امام خمینی علیه السلام در امتداد این رویکرد، در بیانات خویش و به ویژه «اعلان کرده ده ساله پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تلاش نمود تا گفتمان «حق‌مداری» و «حقوق شهروندی» را راسخ نماید. اما چالش‌های نظری و عملی این حوزه، همچنان در انتظار تأملات و اندیشه‌ورزی‌های نخبگان حوزه‌های گوناگون علوم اسلامی و اجتماعی است. خصوصاً که در دوران معاصر و با پیشرفت تکنولوژی، عرصه‌های جدید از توجه به حقوق مردم، پدید آمده است و این مقوله در حوزه‌های نوینی چون نظارت، توسعه، سلامت، محیط زیست و تصدی مشاغل، حائز اهمیت گردیده است. همایش بین‌المللی «حقوق مردم و حکومت دینی در اندیشه امام خمینی علیه السلام»، جایگاه حقوق مردم در حکومت دینی را با تأکید بر اندیشه‌های ایشان به بحث می‌گذارد. این همایش در ادامه همایش‌های مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام، با عنوان همایش بین‌المللی امام خمینی و قلمرو دین برگزار می‌گردد و به موضوع

حقوق مردم و مبادی و مبانی آن در حکومت، می‌پردازد.

این همایش با هدایت ریاست عالی همایش، حضرت حجة الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی و حمایت تولیت محترم آستان امام خمینی رحمته الله، آية الله سید حسن خمینی و همراهی قائم مقام محترم مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، دکتر حمید انصاری و همکاری معاونت پژوهشی مؤسسه در مدت دو سال بسامان رسیده است.

اعضای شورای عالی همایش که با تصویب سیاست‌های کلان و برگزاری جلسات ماهیانه علمی بر قوت و اعتبار آن افزونند، عبارتند از: آقایان اساتید حضرت حجة الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی، دکتر سید محمد هاشمی، دکتر حسین مهرپور، دکتر سید محمد رضا بهشتی، حجة الاسلام والمسلمین دکتر کاظم قاضی‌زاد، حجة الاسلام والمسلمین دکتر داود فیروزی، دکتر محمد حسن ضیائی‌فر، دکتر حمید انصاری، دکتر علی محمد اضری، حجة الاسلام والمسلمین دکتر رحیم نوبهار، دکتر عباس منوچهری، حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمد مقدم، حجة الاسلام والمسلمین محمد علی خسروی، آقای مهدی میرزازاده، آقای علی داستانی، حجة الاسلام والمسلمین علی کمساری.

مؤسسه پژوهشی - فرهنگی فهم، متکفلا، علمی و کمیسیون حقوق بشر اسلامی و مؤسسه نوارغنون از همکاران علمی این همایش، بودند و اساتید محترم شناخته شده در حوزه مباحث مربوط به مبادی، مبانی و مباحث حکومت اسلامی و خاتمی، آقایان اساتید شورای عالی و اساتید محترم، سید محمد علی ایازی، سید جواد ورعی، دکتر محمد جواد رسا، دکتر سید صادق حقیقت، دکتر سید علی میرموسوی و دکتر عبدالوهاب فراتی و مرحوم دکتر ناصر قزلباش (که متأسفانه سال گذشته در حادثه منا، جان خود را از دست دادند)، زحمت ارزیابی این مجموعه را بر عهده داشته‌اند و آقای علی داستانی، دبیر شورای راهبردی و اساتید محترم، آقایان دکتر سید محمد رضا بهشتی، دکتر داود فیروزی و دکتر محمد حسن ضیائی‌فر، عضو شورای راهبردی همایش بوده و در ارزیابی و داوری نهایی، همکاری بیشتری داشته‌اند. در پایان، از همه کسانی که به نوعی در باروری این همایش، ما را یاری کردند، صمیمانه تشکر می‌شود.

باتشکر

کمیته علمی همایش